

GUIA PER INTEGRAR LA RECERCA A LA DOCÈNCIA A LA FACULTAT DE CIÈNCIES DE L'EDUCACIÓ: CLAUS I ESTRATÈGIES D'APLICACIÓ

Mercè Jariot Garcia
Jose Tello Sánchez
Laura Arnau Sabatés
Montserrat Rodríguez Parrón
Montserrat Martínez Melo
Georgeta Ion
Fina Sala

Amb la col·laboració de: Anna Díaz, Saida López,
Carol Nieva, Angelina Sánchez, Lurdes Martínez,
Ingrid Agud, Tona Castell, Daniel Ortega, i Cecília
Suárez, i Carla Quesada.

UAB

Universitat Autònoma
de Barcelona

*Aquesta guia s'ha desenvolupat en el marc del projecte d'innovació
"El nexa docència – recerca en els graus d'educació de la UAB", finançat per la
Facultat de Ciències de l'Educació de la UAB (convocatòria 2021),
i coordinat per Laura Arnau Sabatés.*

Juliol 2022

Índex

1. Introducció.....	3
2. “10 tips” per integrar la recerca en la planificació i disseny de les assignatures 4	
3. Activitats i pràctiques d'integració.....	5
3.1. <i>Tutored-research: Llegir i discutir la recerca</i>	6
3.2. <i>Research-led: Interacció amb altres investigadors/es, resultats d'altres recerques</i>	6
3.3. <i>Research-oriented: formació en recerca</i>	6
3.4. <i>Research-based: l'estudiant fa projectes de recerca</i>	7
4. Altres estratègies i recomanacions generals.....	8

1.Introducció

La finalitat d'aquesta guia és triple:

1. Proporcionar algunes idees claus per orientar al professorat en la utilització de conceptes, mètodes i tècniques de la recerca per aproximar-se al saber des de la investigació
2. Orientar al professorat en el disseny d'una proposta didàctica i metodològica que incorpori procediments de la recerca per desenvolupar el procés d'ensenyament-aprenentatge.
3. *Proposar activitats que ajudin als estudiants a desenvolupar la seva competència de recerca, i a promoure altres capacitats transversals com: la capacitat d'aprendre a aprendre, la capacitat crítica, la motivació vers l'aprenentatge, la transferència dels aprenentatges a la pràctica professional, entre altres.*

Quan optem per relacionar la lògica de la recerca amb la lògica del disseny i desenvolupament de les assignatures hem d'ensenyar a l'alumnat a aprendre i aplicar els coneixements, desenvolupant la seva independència cognoscitiva i el seu pensament crític i creador. Hi ha competències personals (d'anàlisi, síntesi, crítica, creativitat, presa de decisions,..) que fomenten la capacitat investigadora de les persones. Totes aquestes competències ajudaran a l'alumnat a analitzar científicament i fer propostes d'intervenció fonamentades. El desenvolupament d'aquesta competència investigadora els permetrà construir el coneixement científic necessari per solucionar de manera eficient els problemes en el context socioeducatiu, i els proporcionarà eines per l'exercici de la professió de manera informada.

L'aplicació de la investigació a la docència universitària esdevé una estratègia adequada per a la construcció dels coneixements de l'alumnat, fomentant l'aprenentatge de conceptes, les actituds i els interessos i pot generar motivació doncs esdevé un agent actiu en el procés d'aprenentatge (Vereijken et al., 2016).

Introduir les aportacions de les recerques a les classes pot ajudar a l'alumnat a reflexionar sobre models, estratègies, recursos i a donar resposta als nous reptes socioeducatius. El fet de conèixer aquests avenços i aplicar-los en la resolució de casos, activitats i/o propostes educatives pot afavorir la transferència d'aquests coneixements i aportar respostes innovadores, o basades en la evidència, a les activitats proposades a l'assignatura. Així, integrar la recerca a la docència es pot convertir en una oportunitat per acostar la pràctica professional a la realitat socioeducativa, doncs ajudarà als/a les futurs/es professionals de l'educació a prendre decisions informades a partir de les evidències científiques per millorar la seva pràctica professional.

La guia que es presenta s'estructura en tres parts. La primera fa referència a 10 recomanacions específiques per integrar la recerca en la planificació i disseny de les assignatures. La segona, inclou un inventari d' activitats pràctiques i estratègies d'integració de la recerca a la docència, que van des de l'anàlisi o discussió d'un article fins al desenvolupament d'un treball de recerca. Finalment, a la tercera part es recullen algunes recomanacions generals i transversals per orientar i promoure la integració de la recerca en el desenvolupament de les sessions.

El professorat ha de decidir què i com ho integrarà, tenint en compte els seus coneixements i la tipologia d'assignatura que imparteix (fonamentadora, pràctica o professionalitzadora), i escollir les activitats que més s'ajustin a la seva assignatura i/o amb les que se senti més còmode.

2. “10 tips” per integrar la recerca en la planificació i disseny de les assignatures

1. A la guia i al programa de l'assignatura cal fer referència a aquells elements de la recerca que s'inclouran, i obrir les guies a tot l'equip del professorat per poder discutir i incloure aquesta perspectiva de recerca.
2. Fer que l'alumnat prengui consciència i identifiqui que els components d'investigació que s'inclouen al programa com a recerca.
3. Revisar altres guies i parlar amb els col·legues. És important que es conegui què s'està fent a les diferents assignatures amb visió de recerca i buscar punts de connexió i de reforç, evitant les duplicitats en el desenvolupament de les activitats de recerca .
4. Seria desitjable que s'avaluïn les activitats d'integració de la recerca en la docència per conèixer l'impacte en l'experiència d'aprenentatge i en el desenvolupament de la competència de recerca. Per fer-ho, és important:
 - a. *Introduir en els criteris d'avaluació dels treballs i de les activitats referents relacionats amb la metodologia de recerca.*
 - b. *Valorar i qualificar els resultats d'aprenentatge referits al procés investigador.*
 - c. *Incloure en els criteris d'avaluació la competència investigadora.*
5. Compartir amb l'equip docent i/o la resta del professorat què s'està fent en temes d'integració de la recerca a la docència i compartir/comunicar resultats.
6. Generar un ambient d'aula en el que l'alumnat esdevingui actiu i crític, i que hi hagi un clima de motivació, una actitud positiva i d'assoliment per la recerca. És fonamental que els estudiants en vegin la utilitat i l'aplicabilitat.
7. Dissenyar i planificar l'assignatura, així com les seqüències d'aprenentatge per integrar activitats que es connectin amb la recerca. Aquests són alguns exemples, identificats com a bones pràctiques, del professorat de la Facultat de Ciències de l'Educació de la UAB¹:
 - a. *Incorporar en el marc fonamentador de l'assignatura les aportacions de les recerques dels últims 5 anys.*
 - b. *Desenvolupar un scoping literature review sobre un tema d'interès del grup classe al llarg de l'assignatura.*
 - c. *Lectura d'articles científics sobre un tema de l'assignatura i elaborar ressenyes, fer discussions als seminaris*
 - d. *Presentar l'estat de la qüestió d'un tema a partir de resultats de recerques per tal que els i les estudiants plantegin intervencions educatives que donin resposta a la situació dibuixada.*
 - e. *Utilitzar tècniques, instruments i recursos de recollida i anàlisi d'informació.*
 - f. *Dissenyar i validar instruments per a la recollida de dades.*
 - g. *Aplicar instruments de producció de dades i analitzar-les.*
 - h. *Elaborar un estudi de cas per l'examen o una activitat avaluativa seguint el disseny d'un estudi fet per un grup de recerca (propi o no).*

¹ Dades extretes de l'enquesta “*Qüestionari sobre la integració de la recerca a la docència dels graus de la FCE*” aplicada en el marc del projecte d'innovació.

- i. *Proposar situacions en les que hi ha un problema educatiu per tal que els i les estudiants plantegin quina recerca farien per poder entendre'l i intervenir-hi.*
 - j. *Dissenyar, aplicar i analitzar les dades d'una entrevista a un o a una professional, elaborar un informe i compartir els resultats davant del grup classe.*
 - k. *Que els i les estudiants recullin dades replicant un experiment utilitzat en l'àmbit de recerca respectiu.*
 - l. *Incorporar a l'examen la interpretació de dades quantitatives i qualitatives.*
 - m. *Elaborar un fanzín (publicació temàtica amateur) que doni compte del procés de recerca seguit sobre el tema proposat o triat.*
 - n. *Incloure en els treball un apartat de discussió i conclusions que permeti visibilitzar la competència crítica de l'estudiant, així com la revisió i contrast de les fonts d'informació relacionades amb l'objecte d'estudi.*
8. Introduir a la guia docent la visió de la recerca integrada a la docència. És important que tot l'equip docent participi en el disseny i revisió de la guia. Per introduir aquesta visió de la recerca a la guia cal fer referència a aquell aspecte de la recerca que s'integrarà a l'assignatura, per exemple:
- a. *Que es desenvoluparà un treball de recerca en el marc de l'assignatura.*
 - b. *Que s'avaluarà la competència investigadora en el desenvolupament de totes les activitats avaluatives.*
9. Per tal de fomentar actituds i competències investigadores en l'alumnat és necessari tenir coneixements sobre teories, mètodes i tècniques de recerca. Si participem en grups de recerca i en el procés de recerca és més fàcil promocionar i garantir la investigació a l'aula, i encomanar l'entusiasme per la recerca.
10. Garantir que els i les estudiants tinguin accés a tota la informació que estem difonent. Per la qual cosa cal que a la bibliografia apareguin referenciades les recerques, que estiguin en obert, i siguin fonamentalment articles científics.

3. Activitats i pràctiques d'integració

En aquest apartat, s'aprofundeix en l'ús d'activitats i pràctiques seguint el model de Healey (2005). D'acord amb el model de Healey (2005)², hi ha quatre tipus d'integració de la recerca a la docència. No són exclusius i poden donar-se simultàniament:

- *Tutories de recerca (Research-tutored):* lectura i discussió sobre recerques.
- *Impulsat per la recerca (Research-led):* l'alumnat rep informació sobre resultats de recerques que són d'interès dels docents i interaccionen amb altres investigadors/es.
- *Orientat a la recerca (Research-oriented):* l'alumnat aprèn sobre els processos de recerca.
- *Basat en la recerca (Research-based):* l'alumnat fa recerca i el professorat facilita aquest procés.

² Healey, M. (2005). Linking research and teaching exploring disciplinary spaces and the role of inquiry-based learning. A R. Barnett (ed), *Reshaping the University: New Relationships between Research, Scholarship and Teaching* (pp.67-78). London: McGraw Hill / Open University Press.

3.1. *Tutored-research: Llegir i discutir la recerca*

Algunes de les estratègies que es poden fer des d'aquest enfocament són:

- Buscar i llegir recerques (articles, tesis, informes, bases de dades oficials, indicadors nacionals i internacionals, etc.) com activitat de base per construir el coneixement.
- Explicar i discutir a classe els resultats de les recerques que han llegit, identificar les limitacions, mancances i fer propostes al respecte.
- Analitzar a classe les dades obtingudes en les recerques que presentem (extretes d'informes, articles, etc.)
- Discutir i debatre sobre la implicació pràctica i les possibilitats de millorar la realitat socioeducativa a partir de les lectures científiques proposades.
- Utilitzar recerques actuals, dels últims 5 anys, i comentar la importància que té utilitzar resultats d'aquestes per entendre com està avançant el coneixement en l'àmbit de l'assignatura.
- Discutir els resultats obtinguts en els treballs i/o activitats avaluatives amb recerques que ajudin a oferir evidències a la pràctica professional sobre que cal fer, revisar-ho i/o confirmar-ho.

3.2. *Research-led: Interacció amb altres investigadors/es, resultats d'altres recerques*

Algunes estratègies que es correspondrien amb aquest enfocament són:

- Convidar a investigadors/es que presentin la seva recerca (plantejament del problema, fonamentació teòrica, procediment que han seguit, metodologia, resultats, etc.).
- Propiciar que els estudiants participin en jornades o fòrums de recerca com a activitat de l'assignatura.
- Introduir com a tasca de l'assignatura que els i les estudiants comuniquin i facin visible la recerca que han desenvolupat o que han trobat (a altres estudiants, a investigadors/es, etc.), a través de diferents mitjans (gràfics, escrits, etc.).
- Fer divulgació dels avenços de les recerques científiques relacionades amb els continguts de l'assignatura. Cal exposar que estem difonent els resultats de les recerques als nostres estudiants. Explicar el projecte de recerca i l'equip d'investigació quan les presentem.
- Presentar i discutir a l'aula sobre metodologies, teories, models que ajudin a l'alumnat a comprendre críticament el que està passant i que proposin pautes de canvi o millora per tal de transformar la realitat.
- Presentar situacions problemàtiques noves i formular preguntes per tal que l'alumnat les respongui i doni possibles solucions a partir de la recerca.
- Exposar els coneixements i experiències desenvolupades i contrastar-los amb la reflexió i la discussió entre iguals i amb el professorat.

3.3. *Research-oriented: formació en recerca*

Es podrien desenvolupar les següents estratègies:

- Ensenyar com fer una cerca bibliogràfica.
- Ensenyar com elaborar una fonamentació teòrica.

- Ensenyar com dissenyar tècniques, instruments i recursos de recollida d'informació.
- Ensenyar com analitzar dades de la recerca.
- Ensenyar com interpretar dades de la recerca.
- Donar claus per la redacció acadèmica i científica.
- Ensenyar com citar i referenciar correctament.
- Formar els estudiants en metodologia de recerca.
- Presentar la recerca com una valuosa eina que pot satisfer la necessitat d'aprendre i assolir objectius d'aprenentatge.
- Incorporar activitats on l'alumnat participi activament en recerques reals.
- Utilitzar fonts de consulta que permetin una reflexió teòrica raonada.
- Utilitzar recerques actuals, dels últims 5 anys, i comentar amb l'alumnat la rellevància de les fonts per entendre com esta avançant el coneixement en l'àmbit de l'assignatura.
- Analitzar la repercussió que té la recerca sobre metodologies, fonamentació, activitats professionals des de la mirada de l'assignatura.

3.4. *Research-based: l'estudiant fa projectes de recerca*

Algunes de les estratègies que es poden fer des d'aquest enfocament són:

- Proposar com activitat el disseny d'un pla de recerca, individualment o en grup.
- Incorporar com activitat l'elaboració d'una recerca en l'àmbit de coneixement de l'assignatura.
- Que l'alumnat desenvolupi treball de camp propi, individualment o en grup.
- Convidar a l'alumnat a que analitzin i interpretin les dades recollides, individualment o en grup.
- Incorporar el procés d'investigació científica en l'elaboració dels treballs de l'assignatura. En aquest cas suposaria incloure en el guió del treball: objectius que guïïn el seu desenvolupament, una fonamentació teòrica de referència, el procés metodològic seguit, instruments i tècniques de producció de dades, l'anàlisi de les dades, els resultats, la discussió i les conclusions.
- Connectar els continguts de l'assignatura i els aportats per la recerca en espais de treball on s'integrin els coneixements adquirits.
- Aplicar metodologies de resolució de problemes a l'aula que permetin desenvolupar la capacitat d'anàlisi, síntesi, crítica, creativitat i presa de decisions, totes elles necessàries per desenvolupar una recerca.
- Presentar a l'alumnat els continguts com un problema que creï la necessitat de buscar informació per resoldre'l.
- Revisar els resultats de recerques actuals per fonamentar els treballs acadèmics des de diferents punts de vista amb aportacions científiques, per resoldre casos, per identificar noves necessitats o analitzar diferents situacions a cada sessió d'aprenentatge.

4. Altres estratègies i recomanacions generals

Presentem a continuació algunes estratègies que poden ajudar a introduir les competències de recerca en el desenvolupament de les sessions de classe i el disseny de les activitats d'aprenentatge:

- Aplicar metodologies de resolució de problemes a l'aula que permetin desenvolupar la capacitat d'anàlisi, síntesi, crítica, creativitat, presa de decisions totes elles necessàries per a desenvolupar una recerca.
- Presentar reptes i situacions problemàtiques noves i formular preguntes per tal que l'alumnat les respongui a partir d'un procés de recerca de possibles solucions. El professorat ha de fomentar la incertesa respecte a coneixements previs que pugui tenir l'alumnat que haurà de cercar nous coneixements per resoldre la situació presentada. L'aprenentatge basat en problemes pot enfortir el procés de recerca formativa doncs es tracta d'un mètode d'aprenentatge per descobriment, que ajuda a l'alumnat a assimilar conceptes, construir nous coneixements i aplicar-los per solucionar el problema plantejat.
- Analitzar les innovacions, les noves maneres d'actuar, les situacions problemàtiques i les necessitats generades a partir de les aportacions de la recerca sobre els continguts de l'assignatura.
- Afavorir a l'aula espais i instruments per a la reflexió i el qüestionament continuat.
- Proposar activitats de reflexió que permetin crear noves realitats, corregir i innovar.
- Proporcionar eines per tal que l'alumnat desenvolupi noves formes de comprensió, de reflexió autònoma i compartida sobre els continguts de l'assignatura, sobre la seva implicació pràctica i les possibilitats de millorar-la.
- Utilitzar la metodologia d'estudi de cas per fomentar la integració i l'aplicació de coneixements en la resolució del cas.
- Estimular la curiositat per aprendre. En aquest sentit és important desenvolupar estratègies que afavoreixin la motivació i mantinguin l'atenció del grup classe. Provocar la curiositat dels estudiants a través de metodologies en les que els estudiants es mantinguin actius.
- Facilitar que l'alumnat pugui formular i expressar amb llibertat a l'aula les preguntes que els hi generen els aprenentatges.
- Proposar activitats en les que l'alumnat hagi de demostrar la seva capacitat d'exploració, comprovació i experimentació.
- Proporcionar entorns i/o activitats que propiciïn la resolució de problemes que se'ls presentaran en la vida professional.
- Planificar activitats en les que l'alumnat hagi de raonar, comprendre, argumentar i defensar el seu punt de vista, acceptant i respectant postures diferents.
- Despertar la perseverança, estimulants a l'alumnat per a que sigui exigent, que no es doni per vençut, i que tingui seguretat en el que diu i fa.
- Conscienciar sobre la importància del treball en equip en totes les fases del desenvolupament dels treballs grupals, potenciant la col·laboració i restringint pràctiques contràries a aquesta com, per exemple, la distribució del treball, per parts, a grups o persones.

- Desenvolupar processos d'aprenentatge significatiu, basats en la comprensió, el raonament, l'explicació i la descripció dels fets; i aquells que permeten aprendre fent, comprovant i experimentant, per fugir dels memorístics.
- Proporcionar experiències d'aprenentatge en les que l'alumnat aprengui a observar, formular problemes, classificar, descriure, comparar, analitzar, sintetitzar, relacionar, entre altres.
- Proposar exercicis en els que l'alumnat hagi d'identificar les idees més importants i organitzar-les per fonamentar les activitats o casos proposats.
- Promocionar el treball en petit grup a l'aula en el que s'hagin de realitzar discussions grupals per resoldre una activitat, en el que l'alumnat confiï en les seves habilitats, es pugui comunicar i valori les aportacions de tots els membres de l'equip.
- Proposar activitats que requereixin observar situacions, recollir dades, registrar informació, experimentar, interpretar la informació i arribar a construir conclusions.
- Identificar les incidències que pot tenir una recerca realitzada en la pràctica professional.

Esperem que aquesta guia ofereixi claus i estratègies útils perquè el professorat pugui incorporar activitats d'integració de la recerca (pròpia o d'altres) en qualsevol de les assignatures dels 4 graus de la Facultat que imparteixi, ja siguin teòriques, pràctiques o de fonamentació en recerca.

Desitgem que l'aplicació d'aquestes activitats d'integració en el desenvolupament de les sessions facilitin una connexió més efectiva del vincle docència-recerca, i permetin al professorat transferir tot el coneixement científic del que disposa per enriquir les pròpies classes.

Finalment, confiem en que les activitats d'integració que es proposen també puguin convertir-se en una bona oportunitat per ajudar a reforçar la competència investigadora de l'alumnat i millorar globalment la seva experiència d'aprenentatge.